

Мың жасаған шаһардың шамшырағы

Газет 1988 жылдың
1 шілдесінен бастап шығады

ҚОҒАМДЫҚ-САЯСИ ГАЗЕТ

АЛМАТЫ

АҚШАМЫ

№142 (5335),
1 желтоқсан, бейсенбі, 2016 жыл.

almaty-akshamy.kz E-mail: almaty-aksham@mail.ru

ISSN 2223-2370

9 772223 237006

1-желтоқсан — Тұңғыш Президент күні

«Елін сүйген, елі сүйген – Елбасы»

Астанада белгілі фототілші Шүкір Шахайдың фотокөрмесінің тұсауы кесілді

Шара елімізде алғаш рет аталып өткелі тұрған Тұңғыш Президент күніне орайластырылып отыр. Шүкір Шахайдың жеке қоржынында құнды деректер мен тарихи суреттер жеткілікті. Ол 1990 жылдардың басынан бастап ел өміріндегі елеулі оқиғалардың куәсі болып келеді. Ал ондай тарихи сәттердің бәріне дерлігі Мемлекет басшысы Нұрсұлтан Назарбаевпен байланысты. Соңдықтан жиған-терген бірдей кадрлерін мереке қарсаңында көпшіліктің назарына ұсынып отыр. Көрме мемлекеттің құрылып, қалыптасу тарихындағы Елбасының атқарған ролін аша түседі. Мұнда автордың ең таңдаулы деп тапқан 70-тен астам туындылары бар.

Пай-пай, шіркін!.. Қас-қағым сәт! Дөнгеленген дүние, өзекті өмір, толғауы тоқсан тіршілік... Бәрі-бәрі... көз алдында сайрап жатыр. Сол күйінде, қаз-қалпында. Бар бояу-нақышымен, бүкіл бітім-болмысымен бедерленген. Қолына ұстап, жанарыңды сүзіп тамашалайсың. Міне, өнердің құдыреті! Тарихтың қас-қағымдық мезетін қалт жібермей, объективке іліндіру – үлкен шеберлікті талап етсе керек. Өткір жанар, ұшқыр қиял ғана тамаша туындыларды дүниеге әкеледі. Осы орайда белгілі фотожурналист Шүкір Шахайдың шығармашылық әлемі жан-жақты әрі арнайы әңгіме орбитуі қажет етеді.

Шүкір өнернамасына тереңірек үңіліп, егжей-тегжейлі талдамастан бұрын фото-өнерінің біздегі аяқ алысы, қанат жаюы мен дамуы бағытына аз-кем тоқтала кеткен жөн. Ә дегеннен басын ашып айтар жәйт – қазақ фото-журналистикасына қай кезде де жеткілікті дәрежеде мән беріліп, назар аударылған емес. Қызыл империя үстемдік құрған сүркия дәуірінде өгей баланын кебін кінген қазақ фотожурналистикасы, жанкешті еңбектерімен тамаша өнердің көкжиегін кеңейтіп, қалыптастырып келе жатқан фотопеберлер әлі де көзден қақас қалып отыр.

Әр нәрсенің қайнар көзі, бастау бұлағы болады. Бұл – заңдылық. Фотоның тарихы тым әріде, тым тереңде. О жағын ғалым-зерттеушілердің (егер тура осы саламен түбегейлі айналысып жүргендер бар болса) үлесіне қалыра тұрып, өткен ғасырдың алғашқы ширегінен көш тартар фототілшілер тұрағында аз-кем тілге тиек ету – асыл парыз. Бұл жерде біз газеттер мен журналдарда жарияланған фототуындылар төңірегінде әңгіме өрбітпек ниеттеміз. Әрине, мерзімді басылымдар беттеріне берілген о кездегі фотосуреттердің сапасы сын көтермейтін. Сөйтсе де республикалық газет-журналдарда фотолардың жариялануы елсіз еткізер құбылыс саналғаны мәлім. Алғашқы кезде республикалық «Еңбекші қазақ» (қазіргі «Егемен Қазақстан») газетінің өзі суретті там-тұм жариялағанының оның сарғыш тартқан тігінділерінен байқау қиын емес. Келе-келе басылымдар әртүрлі тақырыптарда түсірілген фотоларды тұрақты бере бастайды. Суретке түсіру өнерімен айналысушылар қатарының да жыл өткен сайын жаңа есімдермен толыға түскенін көреміз. Орайлы тұста қадап айтармыз – қолына фотоаппарат ұстағандардың бәрі бірдей фототілші қатарына жатпайды. Әйтпесе, фотосалондарда, фотография шеберханаларында, тұрмыстық қызмет көрсету үйлерінде жұмыс істейтін суретшілер көп қой.

Нағыз кәсіби қазақ фотожурналистерінің көшін бастаған Бек Тілекметов, Рысқали Дүйсенғалиев, Қайрат Мұстафин, Жүнісбек Пайызов, Нұрғожа Жұбанов секілді танымал тарландардың өкшесін баса баспасөз беттерінде суреттері үздіксіз жарияланған Сиез Бәсібеков, Сайлау Пернебайұлы, Дендербай Егізов, Алашыбай Есмағанбетов, Рахымбай Ханалиев, Нұрманбет Кизатов, Мәліс Елеусізов, Советбек Мағзұмовтар суретке түсіру кәсібін тақырып жағынан да, жанр жағынан да жан-жақты байытты, түбегейлі қалыптастырып қана қоймай, оны шынайы фото өнері дәрежесіне дейін көтергенін әрдайым құрметпен әрі мақтанышпен айтуымыз керек. Олар қазақ фото-журналистикасының жанрлық сипатын да, мазмұны мен сапасын да мүмкіндігінше көтерді. Өз істерінің майталман шеберлерінің жұлдызды шығармаларын құрайтын жоғарыда аты аталған фототілшілердің қырағы объективіне ілінген туындылардың тақырып ауқымы аса кең. Алғашқы лектегі тарландарымыз, тіпті, жеке-жеке тақырыптарға түсіруге бейімделді. Дүйсенғалиев өнер қайраткерлерінің портреттерін, Пайызов ғылыми лабораториялар тынысын, Егізов тек таза спортты, Пернебайұлы табиғат тысымын бейнелеуге машықтанған. Өйткені, дара тақырыптарды игерудің өз техникасы, өз құпиясы бар. Жылдамдықты, діріл мен қимылды қамту оңай емес. Қарапайым еңбек адамының келбетінен бастап, сұлу табиғат аясының гажайып әсемдігі кескінделген фотозодиакке дейін уақыт лүтілі, заман лебі ап-анық сезіледі. Бұл күнде тарих парағының жарқын көрінісіндей көзге ыстық, жүрекке жақын туындылардан ұлан-байтақ Қазақстанның тіршілік-тынысын аңғарасың. Үлкен тарихтың, ел шежіресінің бұлтартпас бөлшегіндей саналатын қас-қағым сәттер мерейінді өсіріп, есенді көтеріп, өзгеше күйге түсіреді-ай.

Атақты француз режиссері Жан-Люк Годар «Фотография – нағыз шындық!» десе, қас-қағым сәттің қас шебері Василий Песков «Өткенді сол күйінде елестете алатын өнердің үлкені – фото» деген еді ғой. Ал бүкіл ғұмырын зыр жүгіріп фото түсіруге арнаған, Орта Азияны талмай шарлаған белгілі фотозергер Георгий Зельма өз кәсібін «Боямасыз өмірдің ақиқатына» тенеңді.

Бір нықтарың фото-қоржындары салбырата қисайтқан ағаларының ізін қуған фотожурналистер керуені ешқашан селдіреген жоқ. Қуаныштысы да, міне осы! Электроника мен компьютер дәуірі фото өнерін айнымас серік еткен кейінгі лекке мүлдем жанаша талап қоюмен қатар, суретке түсірудің небір құпиясы мен жұмбағын еркін менгеру жауапкершілігін жүктеген. Өйткені, өмірімізге етене енген озық технология газет-журналдарды безендіріп, полиграфиялық биік талаптар үдесінен көрінуге ұмтылдырғаны баршаға аян. Бұл ретте фотожурналистке уақытпен жарысуға тура келеді. Осы орасан

Жанат ЕЛШІБЕК,
Халықаралық «Алаш» сыйлығының лауреаты

ҚАС- ҚАҒЫМ СӘТ

Фотожурналист Шүкір Шахайдың өнернамасын тілге тиек ете отырып, қазақ фотожурналистикасы төңірегінде бірер сөз

өзгерістердің алдын орай келген кейінгі буынның өзі бұл күнде жана белестерге көтеріліп отырғаны әрқилы ойға шомдырады.

Фотожурналистер Берсінбек Сәрсенов, Шүкір Шахай, Зейнет Үйсінбаев, Болат Отарбаев, Асылхан Әбдірайымұлы, Орынбай Балмұрат, Жүсіп Ергалиевтер алдыңғы толқын ағаларына еліктеп, сурет түсірудің қыры мен сырын игерумен бірге, өздерінің туындыларын компьютерде өңдеп, өздері ретушь жасап, өздері компьютер арқылы жүрген жерлерінің алыс-жақынына қарамастан сол заматында бет қатталып жатқан цехқа жібере алатын мүмкіндікті менгеріп отыр. Колдарына ұстаған аппараттары да ертедегі «Смена», бертіндегі «Зенит», кешегі «Никонь» емес, көп операциялы сандық жүйелі әлемдік ең озық тұрпаттағы фотоаппараттар. Демек, қандай жағдайда, қандай ауа райында, қандай жерде болсын түсірген суреттің сапасы өте жоғары деген сөз. Және бір ерекше айтарлығы, түсірген түрлі-түсті фотоларды бояусыз, жай күйінде де газетке жариялауға болады.

Фото өнерін бүгінде биік деңгейге көтерген нағыз шеберлердің бірі – журналист Шүкір Шахай. Сүйікті кәсібін адал, өз ісіне бар ынта-жігерімен құлаған танымал фототілшінің республикамызға аяғы тимеген жері жоқпын қасы. Туған елінің қиыр-шығырын талмай шарлаған Шүкірдің фотообъективіне ілінбегені де шамалы. Ол түсірген сан алуан тақырыптағы

туындылармен танысқан кез-келген жанның көз алдына кең-байтақ Қазақстанның шежіресі фото дидарында елестері сөзсіз.

Жоғарыда мезегендей, бізде фотожурналистердің шығармашылық әлеміне байыппен үңіліп, олардың объективпен жазған туындыларына зер салып, арнайы талдап-тексеру жағы жетіспейді. Мұның ең басты себебі – фототілші еңбегіне жеңіл-желпі атүсті қарау, мән бермеу. Ал шынтуайтына келгенде олардың түсірген суреттері қылқалам шеберлерінің жазған полотнолары мен картиналарынан кем емес. Кей тұста салмағы жағынан қолмен салынған суреттен әлденеше есе бағалы саналса керек. Бұған нақты дәйектер мен дәлелдерді көптеп келтіре аламыз. Оған Шүкір Шахай өнернамасын жан-жақты сөз ету барысында тоқталғанды жөн санадық.

Сонымен, тәжірибелі фотожурналистің барлық фото-мұрағатын тілге тиек етпей-ақ, егемендігімізді алып, ел болған, Тәуелсіздігімізді жариялап, әлемдегі бостан мемлекеттер сапына қосылған ажарлы қап күндерден бастап сыр шертетін Шүкір Шахай туындыларының өзі үлкен тарихи кезеңнің мәңгі өшпес жылнамасы іспетті. Тәуелсіздігіміздің елең-аланындағы қым-қуығ тіршіліктің бұлтартпас шынайы көріністері, тәй-тәй басқан дербес елдің алғашқы адымдары, алаңдар мен көше бойларындағы бей-берекет шерулер, дүкендердің жылдан жалағандай тып-типыл бос сөрелері, телміріп алақанын жайған

